

Ensa Lutterusse Katekismusse

Öppetus.

Mis sees on?

- 1) Wiis Peatükki.
- 2) Hommiko, Öhto ning Sõma aja Palwed.
- 3) Öppetus Melewallast pattud andeks anda.
- 4) Patto Tunnistusse Sannad.
- 5) Koddo Öppetus.
- 6) Küssimiste ning Kostmiste Sannad.

Trükkitud Tartolinnas 1792,

Grenziusse kirjade ja kulloga.

M. Oe

45

47499
wel. 1776ca

Matteusf. Kam. XXII. Peatükis

37. 39. salmist sadik.

Jesus ütleb:

Sinna pead

Isandat omma Jummalat
armastama

keigest ommast süddamest,

ja

keigest ommast hingest,

ja

keigest ommast melest.

Sesamma on

se esimesenne ja suur kässo-sanna.

Ugga teine

on selle sarnane:

Sinna pead omma liggimest armastama
kui isse-ennast.

Rom Kam. III. Peat. 31. salmis.

Kas

meie siis kässo tühjaks teme usso läbbi?

Ei mitte,

waid

meie kinnitame kässo.

Meie Kristi-Sppetusse wiis Peatükki.

Esimesenne Peatük.

Zummala kümnest käsust.

Esimesenne Käsf.

Minna ollen se Issand sinno Zummal. Sulei pea mitte teise Zummalaid ollema minno kõrwas.

Wis se on?

Meie peame Zummalat ülle keige asjade kartma, armastama ja temma peäle lootma.

Teine Käsf.

Sinna ei pea mitte Zummala omma Issanda nimme ilma-asjata suhho wõtma; sest Issand ei jätta tedda nuhtlemata, kes temma nimme kurjaste prugib.

Wis se on?

Meie peame Zummalat kartma ja armastama, et meie temma nimme jures mitte ei nea, ei wan-

nu, ei lausu, ei wassetta egga petta; waid et meie sedda keige hädda sees appi hüame, pallume, tädame ja tänname.

Kolmas Käsk.

Sinna pead pühapäewa pühitsema.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jummalat sanna ei põlga; waid et meie sedda pühaks peame, heal meel kuleme ja õppime.

Neljas Käsk.

Sinna pead omma isä ja omma emma auustama et sinno kässt hästi käib, ja sinna kawa ellad Ma peäl.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie ommad wannemid ja isändid ei põlga egga wihaasta, waid et meie neid auustame, tenime, nende sanna kuleme ja neid armsaste ja kalliste peame.

Wiis Käsk.

Sinna ei pea mitte tapma.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse ihhule ühtegi kahjo ehk kurja ei te; waid et meie tedda aitame, ja temmale head teme keige ihho hädda sees.

Kues Käsk.

Sinna ei pea mitte abbiello ärraristuma.

Mis

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie kassinaste ja puhtaste ellame kõnnette ja tekkude sees, ja et iggaüks peab omma abbiäsa armastama ja auustama.

Seitsmes Käsk.

Sinna ei pea mitte warrastama.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse rahha ehk warra ei wõta, eggakawwala kauba, egga pettise töga ennest pole ei kisu: waid et meie temma warra ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

Kahheksas Käsk.

Sinna ei pea mitte üllekohto tunnistama omma liggimesse wasto.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse peäle mitte kawwalaste ei walleta, tedda mitte ei petta, keelt ei pekka, egga furje kõnnesid temma peäle ei tõsta; waid et meie temma eest kostame, keik head temmast kõnneleme, ja keik asjad heaks kånama.

Ühheksas Käsk.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse kodda.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse pärrandust ehk kodda kawwalussega ei püa, egga õigusse nimel ennest pole ei kisu; waid et meie tedda aitame, et temma sedda ennesele woiks piddada.

Künnese Käsk.

Sinna ei vea mitte hiinmustama omma liggimesse naest, sullast, ümmardajat weitsid, egga muud, mis temma pärralt on.

Mis se on?

Meie peame Jummalat kartma ja armastama, et meie omma liggimesse naest perret ehk weitsid ärra ei awwatelle, egga wäggise ei wotta; waid et meie neid maenitseme, et nemmad paigale jäwad, ja tewad, mis nende kohhus on.

Mis ütleb nüüd Jummal keifist neistsinatsist käskudest:

Temma ütleb nenda: Minna se Issand, sinno Jummal, ollen üks wägga wihhane Jummal, kes wannematte patto nuhtleb laste kätte kolmandamast ja neljandamast põlwest sadik, kes mind wihkawad. Agga neile kes mind armastawad ja minno käskud peawad, teen minna head tuhhandest põlwest sadik.

Mis se on?

Jummal ahwardab nuhhelda keif, kes needsinatsed käskud ülleastwad; sepärrast peame meie temma wihha kartma, ja mitte nendesinnaste käskude wasto teggema: agga temma tootab armo ja keif head keifile, kes need käskud peawad, sepärrast peame meie tedda ka armastama, temma peäle lootma, ja hea melega temma käsko möda teggema.

Lei-

Teine Peatük.

Pühhasi Kristi = Usust.

Esimenne Öppetus:

Lomiseft.

Minna ussun Jummal se Jõsa, kei-
ge wäggewama taewa ning Ma
Loja sisse.

Mis se on?

Minna ussun, et Jummal mind ja keik lomad
on lonud, mulle ihho ja hinge, filmad, kõrwad
ja keik liikmed, moistust ja keik meled on annud, ja
weel hoiab; ja pealegi rided, kingad, sõmisse, ja
jomisse, kodda ja maia, naese ja lapse, põllo,
weiksid, ja keik wilja, keik ihho ja ello tarwidust
ja toidust rohkeste ja iggapääw ka annab, ja keige
hädä ja kurja eest hoiab ja kaitseb; ja se keik
teeb temma isalikkust jummalikkust armust ja hel-
dusseft, ja ei mitte sepärrast, et minna sedda wäärt
ehk teninud ollen; se eest on minno kohhus tedda
kita, tännada, tenida, ja temma sanna kuulda;
se on tõeste tõssi.

Teine Öppetus:

Urralunnastamisest.

Minna ussun Jesusse Kristusse Jum-
mala aino Poia, meie Isjanda sisse, kes
on sadud pühhasi Waimust, ilmale todud
neitsist Mariast, kannatanud Pontsusse
Pilatusse al, risti peäle podud, surnud

ja mahhamaetud, alla läinud porgohau-
da, kolmandamal päwal jälle üllestous-
nud furnust, üllesläinud taewa, istub
Jummala omma teigewägema Jēsa
parramal kael, seält temma tulleb kohhut
moistma ellawatte ja furnutte peäle.

Mis se on?

Minna ussun, et Jēsus Kristus tõsine Jum-
mal, kes ommast Jēsast iggawest sündinud, ning
ka tõsine innimenne, kes neitsist Mariast ilmale
todud, minno Jēsand on, kes mind ärrakaddu-
nud ja hukkamoistetud innimest on peästnud ja
lunnastanud keikist pattust, surmast, ja kurrati
wäest, ei mitte kulla ehk hõbbedaga, waid omma
pühha kalli werrega, ning omma ilma süta kan-
natamise ja surmaga, sepärrast et minna temma
omma pidin ollema, ja temma rikis temma al el-
lama, ning tedda tenima iggawesse õigusse, wag-
gadusse ja õnnistusse sees, nenda kui temma on
üllestousnud furnust, ellab ning wallitseb igga-
weste, se on tõeste tõssi.

Kolmas Öppetus:

Pühhitsemisest.

Minna ussun pühha Waimo sisse, üht
pühha risti koggodust, pühhade õsfasa-
mist, pattude andeks- andmist, lihha ülles-
tousmist ning iggawest ello, Amen.

Mis se on?

Minna ussun, et minna ommast melest ja wäest
mitte ei woi Jēsusse Kristusse omma Jēsanda sisse
uskuda,

uskuda, egga temma jure sada; waid pühha Waim on mind Ewangeliummi läbbi kutsnud, omma annettega walgustanud, ja õige usso sees pühhitse nud ja hoidnud, nenda kui temma keige pühha ristifoggodusse Ma peäl kutsub, foggub, walgustab, pühhitseb, ning Jesusse Kristusse jures õige ja aino usso sees hoiab; sesamma risti-foggodusse sees temma minnule ja keikile usklikkudele iggapääw keik pattud rohkeste andeks annab, ja wiimsel päwal mind ja keik surnud ülles-arratab, ja minnule keige usklikkudega Kristusse sees iggawest ello annab, se on tõeste tõssi.

* * * * *

Kolmas Peatük.

Pühhasst Issa meie Palwest.

Issa meie kes sa olled taewas, pühhitsetud sago sinno nimmi, tulgo meile sinno riik, sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka ma peäl, meie iggapääwast leiba anna meile tännapääw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ning ärra sata meid mitte kiufatusse sisse, waid peästa meid ärra sest kurjast; sest sinno pärralt on se riik, ning se wäggi, ning se au iggawest, Amen.

Esimesed Palwe sannad.**Issa meie, kes sa olled taewas.**

Mis se on?

Jummal tahhab meid se läbbi armolikkult kutsuda, et meie peame uskma, tedda meie õige Issa ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla lotussega tedda peame palluma, nenda kui armad lapsed omma armsa issa palluwad.

Esimesenne Palwe.**Pühhitsetud sago sinno nimmi.**

Mis se on?

Jummala nimmi on kül isse-enneses pühha; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jures saaks pühhitsetud.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal sanna selgeste ning puhtaste õppetakse, ja meie ka pühhaste kui Jummal lapsed sedda möda ellame, sedda aita meid armas taewane Issa! Agga kes teist wisi õppetab, ja ellab, kui Jummal sanna õppetab, se ei pühhitse mitte meie seas Jummal nimmi: se eest hoia meid, armas taewane Issa!

Teine Palwe.**Tulgo meile sinno riik.**

Mis se on?

Jummal riik tulleb kül ilma meie palweta isse-ennesest; agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et se ka meie jure tulleks.

Kuida sünnib se?

Kui se taewane Issa omma pühha Waimo meile annab, et meie temma pühha sanna temma

ma

ma armo läbbi usume, ja Jummal meele pärrast ellame siin aialikkult ja seäl iggawest.

Kolmas Palwe.

Sinno tahtminne sündko kui taewas nenda ka ma peäl.

Mis se on?

Jummal hea armolinne tahtminne sünnib kül ilma meie palweta; agga meie pallume sesunnatse palwe sees, et se ka meie jures sünniks.

Kuida sünnib se?

Kui Jummal keige kurja nou ja tahtmisse rikub, ja kelab neid, kes meid ei tahha lasta Jummal nimme pühhiseda, egga temma riki meie jure tulla, kui on kurrati, ma-ilma ja meie lihha tahtminne; waid finnitab ja hoiab meid kindlaste omma sanna ja usso sees meie otsani, se on temma armolinne ja hea tahtminne.

Neljas Palwe.

Meie iggapawast leiba anna meile tännapäaw.

Mis se on?

Jummal annab iggapawase leiba kül ilma meie palweta keikile kurja innimestele; agga meie pallume sesunnatse palwe sees, et temma meile annaks sedda moista, ja tännoga wastowotta meie iggapawase leiba.

Mis on iggapawane leib?

Keik, mis meie ihho toidussaks ja üllespiddamisaks tarwis lähhab: söminne, jominne, rided, kingad, fodda, maia, pöld, weiksed, rahha, warra, wagga abbikasa, waggad lapsed, wagga perre, wag-
gad

gad ja tru·id üllemad, hea wallitus, hea ilm, rahho, termis, aus ello, head söbrad, tru·id naabred, ja muud nisuggused asjad.

Wies Palwe.

Ja anna meile andeks meie wöllad, kui meie andeks anname omma wölglastele.

Mis se on?

Meie pallume sesinnatse palwe sees, et se taewane Jsa mitte ei tahhaks wadata meie pattude peäle, egga nende pärrast meile sedda keelda, mis meie pallume; sest meie ep olle sedda mitte wäärt, mis meie pallume, ja ep olle sedda ka mitte teenitud; waid temma tahhaks meile sedda keik armust anda, sest et meie iggapääw paljo patto teme, ja selget nuhtlust tenime. Siis tahhame meie ka süddamest andeks anda, ja heal meel head tehha neile, kes meie wasto eksiwad.

Kues Palwe.

Ming ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Mis se on?

Jummal ei kiusa kül keddagi, agga meie pallume sesinnatse palwe sees, et Jummal meid tahhaks hoida ja üllespidada, et kurrat, ma·ilm ja meie lihha meid ei petta egga sada ebba·usso, mele ärraheitmisse, ja monne mu sure patto ja häbbi sisse, ja kui meid sega peaks kiusatama, et meie kummatagi wiimselt ärrawoidame, ja woimust same.

Seitsmes Palwe.

Waid peästa meid ärra sest kurjast.

Mis

Mis se on?

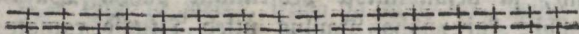
Meie pallume sesinnatse palwe sees kui ühhel hobil, et se taewane Issa meid tahhaks peasta keigesuggusest ihho, ja hinge-, warrandusse- ja au kahjust, ja wimaks, kui meie surma tunnike tulleb, õnna otsa meile anda, ja armoga sesinnatsest hädä orrust ennese jure taewa wotta.

Wiimsed palwe sannad?

Sest sinno pärralt on se rlik, ja se wäggi, ja se au iggawest, Amen.

Mis on Amen?

Se on, et minna pean kindlaste uskma, et se taewane Issa meie palwed heldeste on wastowotnud ja kuulnud; sest et temma isse on meid käsknud nenda palluda, ja tootanud, et temma meid tahhab kuulda. Amen, Amen, se on: jah jah, se peab tõeste nenda sündima.

Neljas Peatük.

Pühast Riistmisest.

Mis on Riistminne?

Riistminne ep olle mitte paljas wessi, waid üks nisuggune wessi, mis Jummalä käskus on seätud, ja Jummalä sannaga ühtepandud.

Mis Jummalä sanna se on?

Kui meie Issand Jesus Kristus ütleb Matäeusse ramatus wiimses peatükis: (28, 19.) Minge ja õppetage keik rahwast, ja ristige neid Jummalä se Issa, ja se Poia ja se püha Waimo nimmel.

Mis annab ehk sadab ristminne?

Temma sadab pattude andeks-andmist, peastab ärra

ära surmast ja kurratist, ja annab iggawesse õn-
nistusse tekkile, kes sedda ussuwad, mis Jumma-
la sanna ja tootused kulutawad.

Mis saggused on need Jumjala sanna ja tootused?

Kui meie Isand Jesus Kristus ütleb Markusse
ramatus wiimses peatükis: (16, 16.) Kes us-
sub, ja sedda ristitakse, se peab õnsaks sa-
ma, agga kes ei ussu, tedda peab hukka
moistetama.

Kuida woib wessi ni sured asjad tehha?

Wessi ei te sedda tõeste mitte: waid Jumma-
la sanna, mis weega ja wee jures on, ja usk, mis
seddasamma Jumjala sanna wee sees ussub; sest
ilma Jumjala sannata on wessi paljas wessi,
ja ei mitte ristminne; agga Jumjala sannaga
on se üks ristminne, se on üks ello wessi täis ar-
mo, ja uesündimisse pesfeminne pühha Waimo
läbbi, kui pühha Paulus ütleb Titusse ramatus
kolmandamas peatükis; Jummal on meid õns-
saks teinud uesündimisse pesfemisse ja püh-
ha Waimo uendamisse läbbi, sedda tem-
ma on wäljawallanud meie peäle rohkeste
Jesusse Kristusse meie õnnisteggia läbbi,
et meie temma armo läbbi õigets tehtud,
iggawesse ello päriaks piddime sama lo-
tusse järrel; se on üks tõesine sanna.

Mis tähhendab nisuggune wee ristminne?

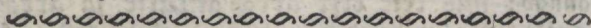
Se tähhendab, et wanna Adam (se on meie
pattune südda) peab iggapäwase kahhetsemisse ja
pattustpöõrmisse läbbi meie sees ärra-upputud sa-
ma, ja surrema keige patto ja furja himmudega,
ja iggapäw jälle ettetullema ja üllestousma se uus
inni.

innimenne, kes õigusse ja puhastusse sees Jumala ees peab iggaweste ellama.

Kus se on kirjutud?

Pühha Paulus ütleb ommas ramatus Romarahwale kirjutud, kuendamas peatükis: Meie olleme Kristussega mahhamactud ristmisse läbbi surma sisse, et otsego Kristus on üles ärratud surnust Jsa au läbbi, meie ka nenda peame udes ellus kaima.

Wies Peatüf.

Pühha Altari Saakramentist.

Mis on se Altari Saakrament?

Se on meie Jssanda Jesuse Kristusse tõssine ihho ja werri, leiwa ja wina al, meite ristrahwale süa ja jua Kristussest ennesest seatud.

Kus se on kirjutud?

Nenda kirjotawad need pühhad Ewangelistid: Matteus, Markus, Lukas ja se pühha Paulus:

Meie Jssand Jesus Kristus sel õsel mil tedda ärra anti, wottis leiba, tännas, murdis ja andis omma Jüngrittele, ja ütles, wotke, söge, se on minno ihho, mis teie eest antakse, sedda tehke minno mällestusseks.

Selsammal kombel wottis temma ka farrifa pärrast õhto sõma aega, tännas ja andis omma Jüngrittele ja ütles:

10ge

joge keik seält seest, sesinnane karrikas on se uus seddus minno werre sees, mis teie ja mitme eest ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks: sedda tehke, ni mittoford, kui teie sest jote, minno mäalletuseks.

Mis kaško on meil sestjuggusest sömisest ja jomisest?

Sedda näitwad meile needsinnaesed Kristusse sannad: mis teie eest ärra-antakse ja ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks: se on, et meile saakramenti sees, pattude andeks-andmist, ello ja önnistust nende sannade läbbi antakse; sest kus pattude andeks-andminne on, seäl on ka ello ja önnistus.

Kuida woib ihholik söminne ja jominne nisuggused sured asjad tehha?

Söminne ja jominne ei te sedda töeste mitte, waid need Kristusse sannad: mis teie eest ärra-antakse ja ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks; need sannad on ihholikko sömisse ja jomisse jures, kui üllem assi saakramenti sees, ja kes needsammad sannad ussub, sel on mis nemi-mad tunnistawad, pattude andeks-andminne.

Kes wottab aufaste sesinnatse saakramenti wästo?

Paastma ja ihho põlest ennaft walmistama, on üks kaunis wäljaspidine kombe: agga se on öiete ja hästi walmistud, kellel ust on nendesinnaste Kristusse sannade peäle: mis teie eest ärra-antakse ja ärrawallatakse pattude andeks-andmisseks; agga kes neidsinnadsid sanno ei ussu, ehk kaksipiddi mõtleb, se ep olle mitte wäart, egga hästi walmistud, sest se sanna: teie eest, tahab selged usklikud süddamed.

3om

Hommiko = Palwe.

Önnistago mind Jummal Issa, Poeg, ning pühha Waim, Amen.

66575
Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, JEsusse Kristusse sinno armsa Poia meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal ösel olled armolikkult hoidnud ja kaitseud keige ihho ning hinge kahjo eest. Minna pallun sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ning mahhajätta, ja anna mulle andeks keik minno pattud ning eksitused, misga minna sind ollen wiyhastanud; kaitse ning hoia mind selsinnatsel päwal armolikkult keige patto, kurja ning kahjo eest, et keik minno mötte, sanna, teggo ning ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ning hinge, meie üllema wallitseja ja keik muud üllemad, meie wannemad, suggulased, waenlased, keik risti-rahwast, ja keik, mis mul on, sinno holeks; sinno pühha Waim wallitsego minno ülle, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et se kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa, Amen.

B

Pal-

Palwed enne Sõma-aega.

Reikide silmad lootwad, **J**esand, sinno
peäle, ja sinna annad neile nende
roga õmmal aial. Sinna teed lahti om-
mad helded ning rohked lääed, ning täidad
feik, mis ellab, hea melega.

Au olgo Jummalale **J**esale, **P**oiale,
ning pühhale **W**aimule. Amen.

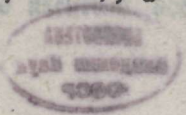
Jesa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Jesand Jummal, taewane **J**esa, õn-
nista meid ja needsinna sed sinno
anded, mis meie sinno rohkest armust
wastowottame **J**esusse **K**ristusse meie
Jesanda läbbi, Amen.

Kristus ütleb: **J**nni nenne ei ella mitte
ükspäinis leiwas, waid iggaühhest san-
nast, mis Jummalala su läbbi kaib, Amen.

Palwed pärrast Sõma-aega.

Tännage **J**esandat, sest temma on hel-
de, ning temma heldus festab igga-
west, kes keige lihvale roga annab, neile
weistele nende sõmist annab, neile nore
kaarnaile, kes tedda appi hüüwad. Tem-
mal ep olle mi te rõms hobbose wäest, egga
melehead ühhegi luist, **J**esandal on mele-
hea

hea neist, kes tedda kartwad ning temma armo peäle lootwad.

Au olgo Jummalale Issale, Poiale, ning pühhale Waimule, Amen.

Issa meie, kes sa olled taewas, n. t. s.

Meine tänname sind, Issand Jummal taewane Issa, Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, keige sinno ande ning heateggemisse eest, kes sinna ellad ning wallitsed iggaweste, Amen.

Jummal olgo fidetud ning tännatud sõmisse ning jomisse ning temma falli sanna eest, temma andko meile eddespiddi meie iggapäwast leiba, ja õnnistago meid ka hinge polest Jesusse Kristusse meie Issanda läbbi, Amen.

Issand, sinno suur nimmi olgo fidetud nüüd ning iggaweste, Amen.

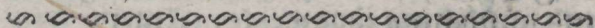
Õhto = Palwe.

Õnnistago mind Jummal Issa, Poeg, ning pühha Waim, Amen.

Minna tännan sind, minno armas taewane Issa, Jesusse Kristusse sinno armisa Poia meie Issanda läbbi, et sinna mind minnewal päwal olled armolikkult hoidnud ja kaitsnud keige ihho ning

ning hinge kahjo eest. Minna pallum sind, anna mulle armo, et minna woiksin ommad pattud süddamest tunda, kahhetseda ning mahhajätta, ja anna mulle andeks keik minno pattud ning eksitussed, mis ga minna sind ollen wihhastanud; kaitse ning hoia meid selfinnatsel õsel armolikult keige patto, kurja ning kahjo eest, et keik minno mõtte, fanna, teggo ning ello woiks sinno mele pärrast olla. Sest minna annan omma ihho ning hinge, meie üllema wallitseja ja keik muud üllemad, meie wannemad, sugulased, waenlased, keik risti-rahwas, ja keik, mis mul on, sinno holeks: sinno pühha Waim wallitsego minno ülle, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et se kurri waenlane ühtegi melewalda minno peäle ei sa, Amen.

Õppetus

Melewallast pattud andeks anda ja kinnitada.

Mis on pattude andeks-andmissse ja kinnitamissse Melewald?

Pattude andeks-andmissse ja kinnitamissse melewald on se woimus, mis meie Isand Jesus Kristus ma peäl armo õppetusses on seadnud, neile pattustele, kes pattust pöörwad, pattud andeks anda; agga neile, kes pattust ei pöora,

ra, pattud finnitada, nenda kui Kristusse sannad tunnistawad.

Kuida siis Issand Kristus ütleb?

Temma ütleb nenda Joannesse ramatus; 20, 21-23. Nenda kui Jesa mind on läffitanud, nenda läffitan minna teid ka. Wortke pühha Waimo: fellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud, fellele teie ial pattud finnitata, neile on need finnitad.

Mis kasso sadab se Melewald?

Sedda tunnistawad meile need sannad: Kel lele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud; se on, et neile usklikkudele pattud andeks antakse Jesusse Kristusse nimmel, kes sedda omma surma ja werre läbbi on saatnud, et usk finnitakse ja südda julgust ja rahho tunneb. Sest kui pattud on andeks antud, siis tunneb südda rahho usso läbbi.

Kuida woib innimenne pattud andeks anda?

Innimenne ei woi mitte pattud andeks anda is siennesest ehk ommast wäest, waid ammeti polest ja Issanda Jesusse Kristusse käskmise peäl, nenda kui need sannad tunnistawad: Wortke pühha Waimo: fellele teie ial pattud andeks annate, neile on need andeks antud. Sest otsego Innimesse Poial melewald on, pattud Ma peäl andeks anda, nenda on temma sedda melewalda Ewangeliiummi ehk armo õppetusse ammetile annud, kui temma ütleb: Nenda kui Jesa mind on läffitanud, nenda läffitan minna teid ka. Joan. 20, 21. ja Iuk. 10, 16. Kes teid fuleb, se fuleb mind.

Kellele peab pattud andeks antama?

Meile, kes omina patto hädda töeste tundwad, kahhetsewad, allandikko ja usklikko süddamega ülestunnistawad, ja Jesusse Kristusse pärrast armo ja rõmustamist ihhaldawad; sest nenda ütleb Is-sand Jesus selle alwatud wasto: Olle rahhul, minno poeg, sinno pattud on sulle andeks antud. Matt. 9, 2. ja selle patto kahhetsewa naese wasto: Sinno pattud on sulle andeks antud, sinno usk on sind aitnud, minne rahhoga. Luf. 8, 48. ja 7, 48. f.

Kellele peab pattud kinnitadama?

Keifile innimestele, kes pattust ei põra, ja ei ussu mitte, kes ka meel patto sisse jäwad ellama ja keif head maenitsust põlgwad, nenda kui meie Is-sand Jesus Kristus öppetab: Kui sinno wend sinno wasto eksib, siis minne, ja nomi tedda ennese ja temma keskes ükspäinis; kui temma sind kuleb, siis olled sinna omma wenna kasuks sanud. Agga kui temma sind ei kule, siis wotta weel üks ehk kaks ennese, et keif assi kahhe ellik kolme tunnis-taja suus seisaks; agga kui temma neid ei kule, siis anna foggodussele teada; agga kui temma foggodust ei kule, siis olgo ta sinno melest kui üks paggan ja tõlner. Matt. 18, 15-17.

Misfuggused pattud peab ülestunnistama?

Zummala ees peab innimenne ennast keifipid-di pattuseks tunnistama, ka nende pattude polest, mis temma ei tea egga tunne, nenda kui meie Is-sa meie palwes teme; agga öppetaja ees tul-lewad agga need pattud ülestunnistada, mis meie teame ja ommas süddames tunneme.

Misfuggused pattud need on?

Siin pead sinna omma ello ja ellamist läbbi katsuma Jummalala kümne kässo järrele, kas sa olled issa ehk emma, poeg ehk tüttar, issand, ehk emmand, perremees ehk perrenaene, sullane ehk tüdruk; kas sa olled olnud sanna kuulmatta, kas sa kellelegi olled kurja teinud sanna ehk tõga, kas sa olled warrastanud, holeta ja wihhane olnud, ebba-usko piddanud, roppus ellus ellanud ja walle-tanud, ja kahjo teinud.

* * * * *

Patto Tunnistusse Sannad.

Armas õppetaja! minna pallun sind, et sa minno patto tunnistust fuled ja Jummalala polest pattude andeks- andmist mulle fulutad:

Minna waene pattune innimenne tunnistan Jummalala ja sinno ees, et ma ei olle ükspäinis patto sees sündinud ja ilmale tulnud, waid et ma ka Jummalala kümne kässo wasto sagedaste ollen ekfinud, Jummalat ja omma liggimest wihhastanud, ja ollen sega Jummalala wihha ja iggawest nuhtlust ennese peäle saatnud. Agga minna kahhetzen ommad pattud keigest süddamest, ja ussun Jesusse Kristusse läbbi õnsaks sada. Sepärrast tullen minna armo aial, ja pallun sind Isfanda Jesusse sullast, et sa mulle pattude andeks- andmist fulutad, ja minno nõdra usso kinnitusfeks mind Isfanda Jesusse Kristusse ihho ja werrega södad ja jodad. Minna rahhan Jummalala armo

ja pühha Waimo abbi läbbi omma pattust ello parrandada, pattude eest ennast hoida, ning nenda ellada, kui wagga risti-innimesse kohhus on.

Koddo Öppetuset.

Ehk monningad pühha firja tunnistused feigesugguste innimeste maenitsusseks üllespandud, kuida nemmad peawad oma ammeti üllespiddama, ja mis nende kohhus on teha.

Piistopide ehk üllewaatjate ja Öppetajate kohhus.

Roggodusse üllewaatja peab ollema ilma laimatta, ühhe naese mees, kassin, moistlik, puhtaste ehhitud, woõraste wastowõtja, kes kõlbab õppetama, ei mitte jodik, ei mitte taplik, ei mitte roppo kasso püüdja, waid kes järrele annab, ei mitte riakas, ei mitte rahha peäle ahne, kes omma maia-rahwa ülle hästi watab, kes ommad lapsed peab sannakuulmisesse feige tössise wiisiga: (sest kui feigi omma ennese maia-rahwa ülle ei märka üllewaatja olla, kuida woib temma Jummalala kogodusse eest hoolt kanda?) ei mitte sesuggune, kes usko hilja wastowõtnud. 1. Tim. 3, 2-6.

Kes kinnipeab sest ustawast sannast minno õppetuse järrele, et ta woiks wäggew olla ni hästi maenitsema terwe õppetuse läbbi, kui ka neid, kes wastoräkiad on, nomima. Tit. 1, 9.

Kuuljate kohhus omma Öppetajate wasto.

Nenda on ka Issand seädnud neile, kes armo õppe-

öppetust fulutawad, et nemmad armo-öppetusfest peawad ellama. 1. Korint. 9, 14.

Kedda öppetakse sannaga, se jaggago feif head sellele, fes tedda öppetab. Urge efsige mitte, Jummal ei anna ennast mitte pilkada. Kalat. 6, 6. 7.

Neid wannemid, fes omma ammeti hästi üllespiddawad, peab kahheworra auustusse wäärt peatama, feigeennamiste neid, fes tööd tewad sannas ja öppetusfes. Sest firri ütleb: Sinna ei pea mitte härja suud kinnisidduma, fes pahmast tallab, ja: üks töteggia on omma palga wäärt. 1. Tim. 5, 17. 18. Luf. 10, 7.

Meie pallume teid: et teie wöttate nisuggusiks, kui nemmad on, neid piddada, fes teie seas tööd teggewad, ja teie üllewaatjad on Issanda sees, ja teid maenitsewad; ja et teie wöttate neid üpris wägga armsaste piddada nende tö parrast. Piddage rahho issekeskis. 1. Tessal. 5, 12. 13.

Kuulge ommad juhhatajad ja wörke nende sanna, sest nemmad walwawad teie hingede eest, nenda kui need, fes wastust peawad andma, et nemmad sedda rõmoga tewad, ja ei mitte öhkades: sest teil polle sest mitte kasso. Ebr. 13, 17.

Ilmalikko üllematte kohhus.

Agga hing heitko ennast üllematte alla, kelles feigeüllem melewald on, sest üllemaid ep olle muidu kui Jummalast; agga fes üllemad on, need on Jummalast seätud. Kes nüüd üllematte wasto panneb, se panneb Jummalata seadmisse wasto: agga fes wastopannewad, need saatwad isse eneste peäle nuhtlust. Sest ta ei kannu moõka mitte ilma-asjata; sest temma on Jummalata tener,

fättemaksja nuhhelda sedda, kes kurja teeb. Rom. 13, 1. 2. 4.

Üllamatte kohhus üllematte wasto.

Andke Keisrile, mis Keisri kohhus, ja Jummalale, mis Jummalala kohhus on. Matt. 22, 21.

Sepärrast on tarwis, et teie ennast allaheldate, ei mitte ükspainis nuhtlusse, waid ka süddame-tunnistusse pärrast. Sest sepärrast makske ka maksso, sest nemmad on Jummalala sullased, kes otse se eest murret kandwad. Siis tasfuge nüüd keikile omma wólga; maksso, kellele maksso tolli-rahha, kellele tolli-rahha, kartust, kellele kartust, au, kellele au tulleb anda. Rom. 13, 5. 6. 7.

Sepärrast maenitsen minna keige-essite, et peab tehtama pallumissi, palwesid, pallumissi teiste eest, ja tännamissi keikide innimeste eest, kunnigatte ja keikide eest, kellel keigeüllem melewald on, et meie rahholist ja tasfast ello woiksimine ellada keige Jummalakartusse ja ausa ello sees; sest se on hea ja armas Jummalala meic õnnisteggia melest. 1. Tim. 2, 1. 2. 3.

Tulleta nende mele, et nemmad würstide ja üllematte wasto allandikkud on, nende sanna wõtwad, ja keige hea teule walmis on. Tit. 3, 1.

Heitke ennast keige innimeste seadmisse alla, Jesanda pärrast, olgo kunninga kui üllema alla, ellik pealikkutte, kui nende alla, kes temmast on lakkirud, kurjateggiattele kül nuhtlusseks, agga heateggiattele litusseks. 1. Peetr. 2, 13. 14.

Abbi:

Abbiello-rahwa kohhus.

Teie mehhed, ellage omma naestega targaste, ja tehke selle naeste-rahwale kui nõdrama astjale au, nenda kui neile, kes ka armo-ello pärriad on, et teie palwesiä ärra ei keelta. 1. Peetr. 3, 7.

Mehhed, armastage ommad naesed, ja ärge sage wihsasiks nende wasto. Kolos. 3, 19.

Naesed, kuulge omma meeste sanna kui Jsanda sanna, nenda kui Sara Abraami sanna wöttis kuulda, ja hüdis tedda isfandaks, kelle lapsiks teie ollete sanud, kui teie head tete ja ühtegi hirmo ei kardad. Ewes. 5, 22. 1. Peetr. 3, 1, 6.

Wannematte kohhus.

Teie isfad, ärge ärritage mitte omma lapsi wihsale, et nemmad meelt ärra ei heida, waid kaswatage neid karristamisfes ja Jsanda maenitsemisfes. Ewes. 6, 4. Kolos. 3, 21.

Laste kohhus.

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna Jsanda sees, sest se on õige. Auusta omma isfa ja emma: (se on essimenne kässo-sanna tootusfega:) et jinno käsfi woiks hästi käia, ja sinna woiksid kaua ellada ma peäl. Ewes. 6, 1. 2. 3.

Perre-wannematte kohhus.

Isfandad, tehke sedda sullastele, mis õige ja kohhus on, ja jätke ähwardamist mahha, ja teädke,

teädke, et ka teil ennestel Jssand taewas on, ja temma ei pea ennam luggu ühhest kui teisest. Ewes. 6, 9. Kolos. 4, 1.

Sullaste, ümmardajatte, Päliste ja Teoliste kohhus.

Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie isandad on lihha polest, kartusse ja wärristussega omma süddame waggadusfes, nenda kui Kristus se sanna; ei mitte silma kirjaks tenides, kui need kes inimeste mele pärrast püüdwad olla, waid kui Kristusse sullased, kes Jummal tahtmist süddamest tewad, kes heal mehel Jssandat teniwad, ja mitte inimessi, ja teädke, et, mis head legi ial saab teinud, sedda saab temma Jssanda käest, oigo sullane ehk wabbar inimenne. Ewes. 6, 5. 8. Kolosf. 3, 22.

Nore Rahwa kohhus.

Teie nored, olge wannematte wasto allandikkud, agga keif olge teine teise wasto allandikkud, ja ehhitage ennast seestpidi allandikko melega; sest Jummal panneb sureliste wasto, agga allandikkulle annab temma omma armo. Siis allandage ennast nüüd Jummal wäggewa käe olla, et temma teid woiks üllendada õigel ajal. 1. Peetr. 5, 5. 6.

Peskede, Maeste kohhus.

Kes tõeste lesknaene on, ja üfsi järrele jänud, se lodab Jummal peäle, ja jääb kindlaste palumiste ja palwette sisse õöd ja päwad: agga kes lihha himmus ellab, se on ellawalt surnud. 1. Tim. 5, 5. 6.

Jgga

Iggauhhe Risti-innimesse Lõõhus.

Sinna pead omma liggimest armastama kui
isse-ennast. Sellesinnatse sanna sisse on keik kã-
sud ühtepandud. Rom. 13, 19.

Tehke pallumisfi keikide innimeste eest. 1. Tim-
2, 1.

Kui iggauks teeb omma tööd,
Siis on keik asjad maias haad.

Õnna Lutterusse Rõõsimiste ja Rõõmiste sannad.

1. Kas sa ussud, et sa pattune olled?

Jah minna ussun, ma ollen pattune.

2. Kust sinna sedda tead?

Zummala kunnest kãsfust, neid ei olle minna
mitte piddanud.

3. Kas sinna kahhetfed ommad pattud?

Jah minna kahhetfen, ja se teeb mulle wãgga
haiget, et minna Zummala wasto ollen efsinud.

4. Mis olled sinna omma pattudega tennud?

Zummala wihta, aialikko surma, ja iggawest
huffatust.

5. Kas

5. Kas sa ussud õnneks sada?

Jah minna ussun sedda kindlaste.

6. Kelle peäle lodad sa siis?

Omma armsa JSanda JEsusse Kristusse peäle.

7. Kes on Kristus?

Jummala Poeg, tõsine Jummal ja tõsine inimenne.

8. Dns enam kui üks Jummal?

Üks ainus Jummal on, agga kolm temma aino ollemisse sees, Jsa, Poeg, ja Pühha Waim, ja need kolm on üks. 1. Joan. 5, 7.

9. Mis on Kristus sinno eest teinud, et sa temma peäle lodad?

Temma on minno eest furnud, ja on omma werre risti sambas minno eest ärravallanud patude andeks andmisseks.

10. Dns Jsa ka sinno eest furnud?

Ei olle mitte, sest Jsa on Jummal, ja pühha Waim on ka Jummal, agga Poeg on tõsine Jummal ja tõsine inimenne, kes minno eest on furnud, ja on omma werre minno eest ärravallanud.

11. Kust sa sedda tead?

Pühhasi armo-õppetusest ja neist saakramentis sannadest, ja temma ihust ja werrest, mis mulle saakramentis pandiks on antud.

Utle mulle need sannad?

Meie Jsand JEsus Kristus sel õsel
n. t. s.

13. Kas sinna liis usfud, et saakramentis Kristusse tõssine ihho ja werri on?

Jah minna usfun sedda.

14. Mikspärrast usfud sa sedda?

Kristusse sannade pärrast: Wõtke, söge, se on minno ihho; joge kei? seält seest, se on minno werri.

15. Mis peame meie teggema, kui meie temma ihho söme, ja temma werd jome, ja nenda sedda panti wõttame?

Meie peame temma surma ja werre-ärrawalamiist kulutama ja se peäle mõtlema, kuidas temma meid on õppetanud: Sedda tehke ni mita toford, kui teie ial sedda tete, minno mällestusfeks.

16. Mikspärrast peame meie temma surma mälletama ja sedda kulutama?

Et meie õppime uskma, et ükski loom ei olle woinud meie pattud leppitada, kui ükspäinis Jesus Kristus tõssine Jummal ja tõssine innimenne, ja et meie õiget hirmo tunneme omma pattude pärrast, ja neid raskeks arwame, ja ükspäinis Kristusfest ennast rõmustame, ja nenda sesamma usso läbbi õnsaks same.

17. Mis fundis Kristust sinno pattude eest surrema ja neid leppitama?

Temma suur armastus omma Issa, minno ja keikide pattuste wasto, nenda kui kirjutud on; Joan. 14, 31. Rom. 5, 6-8. Kalat. 2, 20. Ewes.

5, 2.

18. Miks

32 Lutteruse Kuisimiste ja Kostim. Jannad.

18. Mikspärrast tahhad sinna Jummalalauale minna?

Et minna oppin uskma, et Kristus surest armust minno pattude pärrast on surnud, kui ööldud on, ja et minna temmast ka oppin Jummalat ja omma liggimest armastama.

19. Mis peab ristil innimest sundima saggedaste Altari Sakramenti wõtma?

Jummalal polest peab tedda sundima Kristusel käst ja tootus, pärrast ka temma omma häddamis tedda waewab, sest sepärrast on nisuggune kästminne, kutsminne ja tootaminne.

20. Mis peab innimenne teggema, kui temma nisuggust hädda ei tunne, egga Sakramenti ei iggats?

Sel ei olle parremat nou anda, kui et temma (1) omma süddant läbbikatsub, welaks temmal pattust lihha ja werd on, ja uskugo ommeti, mis pühha kirri sest kulutab. Kalat. 5, 16. 17. Rom. 7, 18.

(2) Et temma tähhele panneb, welaks temma siin ilma sees on, ja möttelgo ommeti et temmal patto ja hädda ei pudu, nenda kui se kirri ütleb. Joan. 15, 18. 20. 16, 8. 20. 1. Joan. 2, 15. 16. 5, 4. 5.

(3) Siis leiab temma ka kurrast ennese ümber, kes walle ja tapmisfega ööd ja päwad seest ja wäljaspiddi tedda rahhule ei jätta, nenda kui se kirri temmast tunnistab. Joan. 8, 44. 1. Peetr. 5, 8.

Jesusse

16/5 79

инв. 1776 ин

Б А Н

XVIII век

1792 ин

18